

05

A

2401

DISPUTATIO
De
ANIMA RA-
TIONALI

Deo ducente & docente
*Consensu amplissimi collegij Philoso-
phici in inclytâ VVitebergensium Academiâ
publicè proposita.*

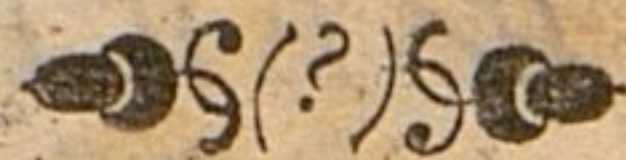
PRÆSIDE

*M. ANDREA HAFNE-
ro, Ratisponensi*

RESPONDENTE

ERASMO ZOLNERO
RATISPONENSI

*Habebitur disputat. ad 1. Mart. in Auditorio Majore
Theologorum horis à sextâ matutinis.*

WITEBERGÆ,
Typis Martini Henckelij, Anno Christi

M. DC. VI.

VIRIS
MAGNIFICIS, NOBILISSI-
MIS, AMPLISSIMIS, PRVDEN-
tissimis, Consuli & Inclyto Senatui libera & im-
perialis Ratisponensium civitatis.

NEC NON
Reverendissimis, clarissimis, humanissimis
& doctissimis

Dn. LEONHARTO HUTTERO,
S.S. THEOLOGIAE DOCTORI, ET PROFES-
sori Publico in almâ hac Leucoreâ.

Dn. IOHANNI OBERNDORFE-
RO, PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE
Doctori, & Illustriss. Principis PHILIPPI LUDOVICI
Palatini & c. Medico & Consiliario peritissimo.

Dn. NICOLAO GALLO,
Reipublicae Ratisponensium Archigrammatæo
olim vigilantissimo.

Dn. M. OTHONI GRYPHIO,
GYMNASII RATISPONENSIS RECTO-
ri & Moderatori dignissimo.

Dn. M. AEGIDIO WEICHSELBERGERO,
ejusdem Gymnasij Collegæ solertissimo.

Dominis Mæcenatibus, Promotoribus, Fautoribus & Præ-
ceptoribus suis, singulis & universis eis audior
colendis

In Mentis gratæ tesseram has de Mente humana po-
sitiunculas dicat atq; consecrat

Respondens Author.

D O M A.

T H E S I S 1.

Vintricatum ac plenum obscuritatis negotium est Anima naturam perscrutari teste Scaligero Exer. 307. sect. 2: ita Majestatis & utilitatis abundans opus est, divinam illam vim, quâ vivimus, sentimus, movemur & intelligimus, scrutari & rimari, adeo ut post Dei ter Optimi Maximi & Angelorum doctrinam, hæc de Animâ nulli dignitate ac præstantiâ cesserit, id quod vel ex sequentibus Sole Meridiano clarius patet.

II.

Primò enim si universalis Anima Theoria optima & certissima est scientia, uti Arist. ait lib. 1. de Animâ c. 1. t. 1. & 2. utiq; etiam partis quasi cujusdam & gradus ejus præstantissimi, rationalis scilicet optimo jure titulo hoc insignienda.

III.

Et certè uti homines sumus & juxta Aristotelis effatum 1. Metaph. c. 1. t. 1. Πάντες ἔτι δὲ ναὶ ὀρέσσομεν Φύσει, ita eorum quæ intellectu nostro rimari aliquo modo possumus & quorum certitudo nos non fallit, mirabilia quæ sunt, sumus cupidissimi. Hoc qui negaverit se hominem esse obliviscetur.

IV.

Deinde ille ferè Philosophorum mos est & consuetudo, ut non ad quas vis difficultates cecutiant, sed sicubi γήσται cupiunt esse Philosophi, tum hoc diligentius rem subtilitatibus intricatam investigant & expendunt, ut aliis palmam præripiant.

V.

Iam verò talis est contemplationis hujus difficultas, ut

merito inter Libros Acroamaticos Aristotelis (qui ut nomen arguit, ab ἄ, singulari auscultatione intelligi nequeunt) referri possit monente Zab. lib. de Nat. Scientia Const. c. 12.

VI.

Denique nihil æquè aureum illud γινώσκειν nobis inculcat, in ejusque cognitionem deducit, ac anima, & præsertim rationalis contemplatio: uti censent, Cicero lib. 1. Tusc. quæst. & Plotinus lib. 3. Ennead. 4. c. 1.

VII.

Præclarè igitur nobiscum agi persuasum habeamus, si id, quod sumus, aliquatenus tantummodo, si exactè non licuerit, noverimus, ad cujus cognitionem sanè etiam nos hortatur, Zab. lib. de Mente hum. c. 1. & Piccolom. in Proæmio in lib. de eadem. Quinimò D. Augustinus 2. de ordine c. 8. asserit, duas esse præcipuas in Philosophiâ quæstiones, unam de Animâ, alteram de Deo.

VIII.

Vt autem cognitio animæ nostræ solida atque perfectâ in hac vitâ à nemine quisquis etiam ille fuerit, expectari nec potest, nec debet, dum secundum Scalg. Exerc. 307. similes sumus nocturæ aut vespertilionis meridiano tempore quàm maximè cacutientium; aut vulpeculæ à ciconiâ elusa, vitreum vas lingentis & pulvem non attingentis: Ita non speramus quenquam fore omnium, qui ἀνεξεσθητὴν ψυχῆς θεωρεῖσθαι morosius à nobis exigere velit.

IX.

Interim tamen mediocris aliqua & imperfecta cognitio, quæ ex operationibus, vel accidentibus ejusdem per sensus hausta (τὰ δὲ συμβεβηκότα συμβάλλεται μέγας μέρος πρὸς εἰδῆσαι τὸ τί ἐστὶ ut ait Aristoteles lib. 1. de Ani. c. 1.) & à priscis Philosophis consignata est nobis, jam sufficiat, quorum vestigia, imprimis autem Aquilæ Philosophorum Aristotelis legentes, infantiles hæc de re arduâ conscripsimus positiunculas.

X.

Hic statim in vestibulo occurrit quæstio aliqua inter Philoso-

phos

phos probè agitata, nullo modo nobis silentio praterenda; Ad quam nimirum Philosophia partem animæ rationalis Theoria pertineat? Et certè uti Philosophus ait 2. Eth. Nicom. c. 6. Τὸ ἀμαρτάνειν πολλὰ χῶς ἔστι. Τὸ δὲ κατορθῶν μοναχῶς. Διὸ καὶ τὸ μὲν ῥαδίον, τὸ δὲ χαλεπὸν. ῥαδίον μὲν τὸ διπλοχεῖν ἔσκοπε, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιπλοχεῖν.

XI.

Tres autem hic potissimum reperiuntur opiniones. Alij enim considerationis hujus causam quandam constituunt disciplinam, in qua doctrinam de animâ pertractari volunt rationali, cujusmodi sunt Philop. 1. de ortu & interitu, Simplicius & Themistius initio Phys. item Boëtius in suo Prolo. ad Isag. Porph. Alij ad solam Metaphysicam relegant. Alij deniq; ex asse in Physicis pertractari volunt. cujusmodi sunt Alexan. ad initium Meteor. & Averr. 2. Phys. com. 26. & 1. de part. Animal c. 1. & inter recentiores Tole-tus quest. 2. Proœm.

XII.

Ceterum, uti non inconueniens est, rem unam eandemq; in diversis disciplinis posse considerari, dummodo juxta modum considerandi ad unam aliquam propriissimè restringatur: Ita & hic tenendum, duplices esse considerandi modos animæ.

XIII.

Vno modo, prout unitur corpori, & in eo functiones suas administrat: Altero modo prout secundum attributa consideratur, quæ ipsi à materia separata competunt, cujusmodi sunt, esse definitivè in loco recipere species ex influxu superni luminis, intelligere sine recursum ad Phantasmatum, aliq; consimilia, quæ absq; fidei lumine intelligi nequeunt.

XIV.

Verum nos secundum modum partim Metaphysicis, partim Theologis competentem relinquentes, primum tantum assumimus ac juxta illum in Physicis considerari dicimus. Ὁμοφροσύνονα habemus Aristotelem nostrum lib. 1. de part. Animal c. 1.

XV.

Ad rem ipsam nunc accedimus initium facientes à variis anime appellationibus. Est enim ὁνομασθεῖα πρᾶξις virorum sapientum. Et ut Arist. in Top. præcipit. δὲ πρῶτον τὸ τῆς φωνῆς συγγνωμόμενον ἐξετάζειν, εἰς τὸ ὁρθῶς διδάσκειν. Variis nominibus autem pars illa hominis nobilissima à Latinis, Græcis, & Hebræis exprimitur.

XVI.

Latinis dicitur 1. Animus, 2. Anima, 3. Mens, 4. Spiritus, 5. Ratio. Quamvis etiam appellationes hæ propriè loquendo aliquatenus inter se differant, quas tamen differentias brevitatis memores lubentes omittimus: Priores due appellationes utraque, ut & quarta ventum aliquem significant, & quod priores due græco vocabulo expriment, dum juxta derivationem græcam ἀνεμος, ἀπὸ τ᾽ ἀέν dicuntur, illud vocabulum Spiritus origine latinâ representat. Mens secundum quosdam ab eminendo dicitur, secundum alios verò ἀ μνάσκειν quasi meminens.

XVII.

Græcis non minus sunt elegantia vocabula, quibus essentialem illam hominis formam aptissimè exprimunt. Dicitur enim, 1. ψυχή, διὰ τὴν ἀναπνοὴν ἢ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τ᾽ ψύχειν quod spirare significat, 2. πνεῦμα quod ejusdem est significationis, 3. νῦν ἀπὸ τ᾽ νοεῖν ab intelligendo. 4. θυμὸς. 5. φρήν: quæ itidem animam rationalem denotant.

XVIII.

Præter alias in lingua sancta appellationes, quibus hominis formam essentialiam indigitare solent Hebræi hæc non inelegans videtur, dum eam נפש vocant, id est, animam, vel spiritum à radice נפש id est animatus est, respirando respiravit, uti usurpatur in Exodo c. 21. v. 23. Vt & illa, quæ habetur Eccles. 12. v. 7. dum animam hominis intellectivam רוח id est, spiritum appellant. Et hæc de variis anime appellationibus. Ad rei definitionem rectè transibimus.

Cum

XIX.

Cum omnis à rectâ ratione suscepta de re aliquâ disputatio debeat à definitione proficisci, ut intelligatur id, de quo disputatur, monente Ciccone 1. Off. vere ἡ definitio μερόλην ἔχει ἐπιὴν πρὸς τὰ ἐπιμέμνη. 1. Eth. c. 7. Ἐσὶ δὲ ἄλλη παύτων, 2. Post. Cont. 72. Merito definitio antecedit veluti lumen ad singula illustranda, doceat quid quæ res commune habeat cum cæteris, quid sibi proprium ἔστω peculiare, sic ἡ naturam cuius ἡ suis finibus circumscribat, hortante Fonseca lib 1. Inst. Dial. c. 4.

XX.

Definimus igitur animam rationalem hunc in modum: Anima rationalis est actus primus Corporis humani potentiâ vitam habentis incorporeus ac spiritualis, homini suam essentiam ac operationem propriam tribuens.

XXI.

Vt autem ex cæteris bonæ definitionis virtutibus etiam hæc non est infima, ne nimirum, monente Aristotele 6. Top. 3. quadam τωπολογίᾳ vel ὁμοιολογίᾳ committatur, sed quod Damascenus c. 8. Dial. præcipit: Τέλειος ὁρισμός ἐστὶν ὁ ἀντιστρέφων πρὸς τὸ ὅριστον, ἢ ἡ ὑγίαια ἡ ὁρισμῶς ἐστὶν τὸ μὴ ἐλλείπειν, μήτε πλεονάζειν. Quo in genere si ulla alia est, hæc sanè præsens definitio habeatur, quippe cuius vix unica particula suâ peculiari non gaudet emphasi, ut ex sequentibus patebit.

XXII.

Dicimus in definitione animam rationalem actum sive ἐντελέθειαν, Aristotelem secuti 2. de Animâ cap. 1. Tex. 6. Ἐ hoc quidem esse genus convenientissimum, ex sequentibus manifestum erit. Quicquid enim in toto Mundo consistit, illud est vel substantia vel accidens. Atqui anima accidens non est, 1. quia nullum accidens substantiam potest constituere, uti anima hominem constituit. 2. Omne accidens abest præter subjecti destructionem: Atqui sublatâ animâ Homo nihil nisi cadaver est. Ergo

accidens

accidens esse nequit. 3. Anima præstantissimarum operationum causa primaria est, uti Iavellus lib. 7. de Ani. quest. 1. inquit, quod de accidentibus affirmare nobis esto religio. Erit ergo substantia.

XXIII.

Repudiamus hinc statim eos, qui animam inter accidentia referre volebant, eamque vel numerum semetipsum moventem; vel harmoniam; vel motionem; vel optimam omnium Elementorum repositivam statuebant, hoc forsitan innixi argumento: Quod in alio inest ut in subjecto, est accidens: Anima inest corpori ut in subjecto Arist. 2. de Ani. c. 2. Ergo est accidens.

XXIV.

Sed respondemus, Animam non inesse alteri, ut accidens, sed eo inessendi modo, quo pars toti, principium principiato, & incompleta substantia completa inest. Galeni dogma quod attinet, dum nimirum animam temperamentum vocavit, notandum, quod in suis scriptis animæ essentiam investigare voluerit ita exacte, uti solent Philosophi, præsertim cum Medicus non tam operationes animæ & functiones sibi propositas habet, quam ipsius animæ essentiam; Unde ipse Galenus lib. 9. de Morb. vulg. com. 5. inquit. Medicis supervacaneam de animæ substantiâ notitiam esse arbitor.

XXV.

Si ergo anima substantia est, erit vel materia, vel forma, vel compositum, quia tot modis substantia dicitur apud Arist. 2. de Ani. c. 1. t. At materia esse nequit; siquidem illa 1. non constituit τὸ δὲ πὶ per se, unde principium passivum dici consuevit: Atqui anima largitur homini suum τὸ δὲ πὶ, & est principium activum quod ex operationibus ipsius maximè est manifestum. 2. Materia tantum est Ens in potentia. Anima verò est Ens actu, imò dicitur in definitione ipse actus.

XXVI.

At forsitan erit compositum? Sed ne hoc quidem. Nam si compositum est, (loquimur autem hinc de composito Physico, non Meta-

physico

physico ex essentiâ & potentiâ constante. Omnia enim quæ sub Deo, composita sunt, inquit Scalig. Exerc. 35. f. 12. & comm. in lib. Hippocr. de Insom. f. 10.) aut constituitur ex animâ & corpore, aut ex materiâ & formâ.

XXVII.

Sed utrumq; de Anima dici nequit nisi in turpissima incurrere velimus absurda: Non prius, quia compositi naturalis principium potius est, & rationalis anima quæ pars est corporis humani, esset ipsissimum corpus humanum, quo quid absurdius sit, haud video: Non posterius, quia sic illa forma, quæ hominis forma est, informaretur ab aliâ superveniente formâ quæ esset sine materiâ, imprimis autem anima intellectiva meritò immaterialis dicitur, quia immaterialia recipit, ut Augustinus omnem eidem materiam denegat. Relinquitur ergò illam esse formam quæ aliàs ἐντελέχεια actus aut perfectio nuncupatur, quidquid vel hîc Casmannus lib. 1. Psychol. c. 2. Quest. 3. philosophetur.

XXVIII.

Cùm autem actus ille tum apud Aristotelem tum etiam Zab. lib. 2. de primâ Materiâ c. 3. ut & alios Peripateticæ Philosophiæ alumnos communiter dividi soleat in primum sive substantialem, materiam informantem, & secundum seu accidentalem è prioriorum, ipsamque operationem concernentem, & vero, uti superius demonstratum, anima rationalis in censum accidentium referri nequeat, patebit illam esse non immeritò actum primum. Est enim anima revera hominis perfectio, & per eam homo compositum quoddam est & subsistit, quod idem etiam Arist. 2. de An. c. 1. T 6. probat.

XXIX.

Posuimus prætereâ in definitione actum primum corporis humani, quia anima rationalis illud tantum informat, neq; huc quadrare videbatur vocabulum illud, organicum, siquidem ratio in administrandis suis functionibus non utitur organis corporis, & uti

Zabarella lib. de Mente humanâ c. 15. ait: immistionem cum organo in definitione ponere non oportet, quoniam hac necessario alteram immistionem sequitur tanquam proprietatem.

XXX.

Est actus incorporeus atque adeo etiam immateriatus uti supra dictum. Hoc enim præter auctoritatem Aristotelis 2. de An. c. 1. T. 4. sequentes evincunt rationes. 1. Si esset corporea, tum alia corpora materiata non intelligeret, quia illud quod aliquid cognoscit, à natura ejus quod percipitur, denudatum esse oportet, quoniam intus existens prohibet cognosci ea quæ reverâ sunt. Arist. 3. de An. c. 4. T. 4. 2. Nullum corpus simul potest esse in eodem loco, cum alio corpore; Ratio est, quia natura ab hac penetratione duorum corporum abhorret. At anima unâ cum corpore in eodem est loco, quia videmus, in quo est corpus aliquod vivum per additam sibi animam, operationes animatas exercere atque adeo eodem loco presentem esse.

XXXI.

Damnamus hac Thesi omnes illos qui animam corpoream statuerunt, puta Cleanthem, Chrysippum, & ferè omnes Stoicæ Familiae Alumnos, & in lege veteri Sadduceos. His sese adjungebant in primitivâ Ecclesiâ Patres aliqui, puta Tertullianus in libro de Animâ & carne Christi, ut testatur D. August. lib. 1. de Gen. ad lit. c. 25. & lib. de hæres. c. 86. & in Epist. 157. ad Optatum. Tertulliano sese adjungebat Apollinaris Alexandrinus, uti refertur lib. 5. Hist. Trip. c. 44.

XXXII.

Spiritualis est anima nostra, quia actus cognoscendi nonnulli sunt spirituales in nobis, id est neque ex materiâ constantes neque à materiâ subjectivè dependentes. Ergo & potentia illos immediatè eliciens spiritualis erit, & consequenter substantia, unde talis potentia manat, itidem spiritualis. Vtraque consequentia per se nota est in Philosophiâ, siquidem uti D. Dionysius c. 11. de caelesti Hierarchiâ sapienter annotavit, operatio cognitionem potentia operantis sequitur, potentia verò naturam id est substantiam, unde effluxit.

Assumptum

XXXIII.

Assumptum probatur, quia actus & objectum sibi invicem proportionem respondent. Cùm igitur humana cognitio ad objecta spiritualia terminari possit ac debeat, erit planè talis cognitio spiritualis, atq; à materiæ conditionibus quoad fieri potest immunis. Et ita etiam senserunt omnes ferè Orthodoxi Patres in primitivâ Ecclesiâ, nempe D. Ambrosius, Augustinus, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, & alij complures.

XXXIV.

Ultima definitionis verba differentia loco apposuimus, ut nimirum hac ratione anima rationalis à vegetante & sentiente discernetur, siquidem hac homini suam essentiam atq; operationem propriam attribuit, à brutis animantibus distinguit, hominemq; reverà quâ talis est, constituit, quod de reliquis duabus asserere velle longè erit inconvenientissimum.

XXXV.

Iusto diutius forsan in definitione ejusq; ἐξήγησις immorati videbimur: scio tamen nos delicti veniam facile impetraturos ab iis, quibus notum illud Arist. 8. Top. 3. difficilem esse omnem disputationem, nisi id, de quo ea instituitur, rectè definiatur, & 2. Post. c. 3. T. 7. ὁ ἐπιστομὸν εἶναι τῆς σοφίας πῶς ἐστὶν πρῶτον. Ad reliqua nunc contendimus.

XXXVI.

Ceterum post definitionem omnium primò sese offert quaestio illa haud vulgaris: An videlicet Anima hominis sit ejus forma informans vel assistens. Circa hanc quaestionem variæ nobis erunt difficultates excutiendæ, quæ nobis hinc inde moventur.

XXXVII.

Primum locum sibi vendicant illi, qui animam rationalem formam hominis assistentem statuunt, nempe Plato in Alcibiade, Anaxarchus Philosophus, Simplicius lib. 1. hujus operis T. 7. Philop. T. 11. Themist. lib. 2. cap. 27. & lib. 3. cap. 30. imprimis autem Averroës lib. 3. com. 5. Rationes & argumenta ipsorum quibus sententiam

suam mordicus defendere conantur, consultò præterimus thesium memores, nihil addubitantes, quin hæc in ipso οὐκ ἴσμεν cursu moveantur.

XXXVIII.

Nos in contrariam potius sententiam abihimus, veramq; hominis formam informantem animam rationalem statuemus, his potissimum innixi fundamentis: 1. Id vera est cujusq; rei forma quod rem certâ specie constituit & ab aliis sejungit: Atqui hoc facit anima rationalis. Ergò est vera forma hominis. 2. Si anima non est forma dans esse homini, vel est una numero in cunctis hominibus vel sunt singula in singulis, ita ut ab initio certus animarum numerus conditus sit, quod utrumq; absurdum est. 3. Natura specifica cujuslibet rei ex propriâ operatione innotescit. At forma innotescit ex operatione propriâ. Ergò est natura specifica.

XXXIX.

Faventem habemus Aristotelem nostrum, qui, dum docuit omnium mortalium animam nullâ exceptâ esse formam verè informantem materiam, & constituentem animata corpora sub genere, corpore naturali, non certè animam humanam exclusit, uti pluribus de eodem demonstrat acutissimus Zab. lib. de Men. Hum. c. 7.

X L.

Alteram difficultatem movere nobis Philosophi quidam recentiores conantur, & imprimis Casmannus lib. Psychol. c. I. Quæst. 1 & 2. qui aliquot argumentis demonstrare nititur, animam non esse formam informantem hominis, sed unionem animæ & corporis, quæ brevitatis gratiâ hic recensere noluimus.

X L I.

Verum nos illius rationibus nihil moti, receptam adhuc tuebimur opinionem, pro solutione interim generali hoc opposcentes: animam rationalem dupliciter considerari posse, vel prout est forma hominis alteram partem constituens, vel prout est spiritalis substantia sine corpore post mortem existens.

Tertio

XLII.

Teriò inveniuntur nonnulli, qui dum brutis animantibus etiam intellectum attribuunt, evincere volunt intellectum non esse hominis formam. Ex iis igitur sunt Porphyrius lib. 3. de abstinentiâ Plutarch. in Gryllo. Valla lib. Dial. c. 9. Vallesius in sacrâ Philosophiâ, Libavius lib. de intellectu bestiarum parte primâ singularium. Iustus Lipsius in suis Epistolis & alij. Sed sciamus distinguendum esse inter veram rationem & umbram rationis, bestiarumq; operationes tantum κατ' ἀναλογίαν quandam rationis humanæ fieri.

XLIII.

Deniq; aliud pomum ἐπειδὴ nobis quidam circa hanc assertionem in medium projiciunt, dum contendunt hominem vi artis magiæ in belluam posse transmutari. Et certè si hoc probatum redderint, tùm manifesto periclitabitur forma nostra; siquidem forma, maximè autem essentialis, talis est, quæ mutari nunquam potest, salvo manente subjecto.

XLIV.

Testantur autem λυκανθρωπίαν (liceat sic unico vocabulo omnes ejusmodi μεταμορφώσεις appellare) imprimis Bodinus in suâ Demononiâ & Camerarius in Medit. Histor. centuriâ l. c. 72. ut & Olaus Magnus in historiâ suâ Septentrionali, quosdam homines quotannis lupos fieri, & certis temporibus ad pristinum habitum redire. Quid hîc respondebimus?

XLV.

Sed absit hoc statuamus, sic enim Dei potentiam, quâ solus creaturas suas mutare potest, Diabolo attribueremus, & ex Sathanâ Deum faceremus, quod quàm blasphemum foret, nemo est, qui non videt. Ita verò φλυαεῖας ejusmodi optimè declinabimus, si respondebimus, hominum oculos Magorum præstigiis ita effascinari, ut tales videantur, illamq; λυκανθρωπίαν cum Celio Rhodigino lib. 27. cap. 12. melancholicam affectionem, & atræ bilis abundantiam nominamus.

XLVI.

Concludimus ergo tandem cum R. August. lib. de spiritu & anima c. 20. hanc transmutationem non concedi posse, quoniam Demones naturas non creant, sed aliquid tale facere possunt, ut videantur esse, quæ non sunt.

XLVII.

Paucis etiam de immortalitate animæ agendum, siquidem & in hac non per omnia consentiunt Philosophi. Inter alios verò maximè Plinius lib. 7. Nat. hist. c. 35. animam mortalem statuit sic inquit: Omnibus à supremà die eadem, quæ ante primum: Nec magis à morte sensus ullus, aut corpori, aut animæ, quàm ante Natalem.

XLVIII.

Nos tamen, qui Evangelij lumine illuminati sumus, & quibus ut cum Poëta loquar:

E meliore luto finxit præcordia Titan,

firmiter statuimus animæ immortalitatem, evidentissimis sacrarum literarum testimoniis adducti.

XLIX.

Quæritur jam ulterius, an immortalitas animæ lumine naturæ cognosci possit? Scotus 4 sent. dist. 43. quæst. 2. ut & Cajetanus Cardinalis in Expos. suâ super 3. cap. Eccles. constanter negant, asserentes, immortalitatem animæ nostræ, nec ab ullo Philosopho demonstrativè probatam esse, nec posse naturaliter probari.

L.

Sed hoc manifestè falsum esse, vel pauculis hisce rationibus probatum dabimus. 1. Anima rationalis est substantia spiritualis, per se subsistens. Ergo est æterna, à posteriori, non à priori. Ratio consequentiæ nota est; quia & Angeli sunt immortales. 2. Conscientia scelerum, quæ nemine accusante hominem torquet & cruciat, haud obscure innuit immortalitatem animæ. 3. Quicquid obtinet actiones à corpore distinctas, id est, ab organo corporeo non dependentes, illud unâ

cum

cum corpore non interit. At anima rationalis in cognoscendo non utitur corporeo organo. Ergo non interit. Major probatur, uti se res habet ad operationem, ita quoque ad essentiam.

L I.

Et quorsum pulcherrima ista Ethnicorum Philosophorum monumenta de immortalitate animæ scripta? An non Cicero 1. Tusc. quæst. eleganter probat immortalitatem animæ à providentiâ diviniâ? Cum Deus sit Iudex justus, inquit, sequitur, alium animarum statum expectandum esse, in quo bonis bona & malis mala eveniant, quod in hoc Mundo non semper accidit.

L II.

Aristotelem quod attinet, quamvis aliqui negare ausint, eum certi quippiam de immortalitate animæ statuisse, Iustinus scilicet in suâ Par. ad Gent. Plutarch. de placit. Philos. Pomponatius de immort. An. Portius de Ment. hum. quibus omnibus ansam dubitandi præbuit Alexander qui primò Aristoteli hoc ipsum affinxit.

L III.

Hac autem in parte Aristoteli injuriam fieri omninò asseveramus, dum plurimis in locis intellectivam animam vocat divinam quippiam ab omni materiâ separabile & æternum, ut 12. Metaph. text. 17. 1. de part. Ani. c. 1. lib. 1. de Anim. text. 66. & 2. de An. text. 21. 3. de An. T. 20.

L IV.

Hic aliqui videntes, immortalitatem animæ rationibus philosophicis probari posse, ulterius pergentes, etiam resurrectionem carnis lumine naturæ cognosci posse affirmarunt, inter quos est Pacius in comm. de An. lib. 1. c. 5. & lib. 3. c. 6. sic ratiocinans. 1. Nulla potentia in æternum frustranea esse potest. At in animâ separatâ manent potentia. Ergo sequitur, animam aliquando rursus cum corpore conjungendam esse. 2. Forma juxta essentialem respectum pertinet ad suam materiam. At anima est forma. Ergo respicit suam materiam.

Verum

LV.

Verum respondemus, Pacio non fuisse difficile ita argumentari, quippe fide Christiana imbuto: Ethnicis vero difficilimum, siquidem ut ait subtilis Scalig. Ex 307. s. 29. semel corruptum non posse redire norunt, & à privatione ad habitum non dari regressum in individuis.

LVI.

Non immeritò queritur etiam de sede animæ rationalis, siquidem varia de hac sunt opiniones, uti præter alios refert D. Gregorius Nyssenus in lib. de Opif. hom. c. 12. Lactant. lib. de Opif. Dei c. 16 Tert. lib. de An. & Cic. lib. 1. Tusc. quæst.

LVII.

Qui enim animam in toto corpore non esse statuunt, ij vel in capite esse inquirunt veluti in arce, ut Plato; in vertice, ut Xenocrates; Hippocrates in cerebro; Herophilus in cerebri concavo; Strato & Erasistratus in membranulis; Alij in superciliorum meditullio; Parmenides & Epicurus in toto pectore; Philo Iudeus, D. Hieronymus & Stoici in corde; Diogenes in arteriâ cordis concavâ; Alij in abdito quopiam loco, è quo quasi aranea pro rerum opportunitate per totum corpus discurrat.

LVIII.

Nos tamen cum reliquis sanioribus Philosophis eam tuebimur sententiam, quæ est, quod anima intellectiva sit tota in toto, si totum sumatur pro toto perfectionali; perficit quippe anima rationalis omnes partes: principaliter quidem & radicaliter est in corde, per participationem vero est in toto corpore.

LIX.

Nec obstat, quod anima non ubiq; ratiocinetur, siquidem inibi tantum operatur, ubi habet organa aptissimè ad operationes suas disposita; nihilominus tamen in toto corpore secundum essentiam esse potest, licet non secundum operationem, aut eo modo, quo nutritiva est.

Agere

LX.

Aggrederemur jam controversiam illam, ut nobilissimam ita
& difficilissimam de ortu animæ rationalis, nisi ea haud ita pridem in
peculiaribus quadam *ϕυσις* uberrimè fuisset ventilata, & pro digni-
tate excussa; ideò sine ulteriori molestia, nisi eandem crambenibus
coquere velimus, pluribus de ea agere nolumus, mentem nostram de
hac unâ & alterâ thesi exposituri.

LXI.

Statuimus autem, animam hominis non infundi cœlitus &
immediatè à Deo, sed propagari unâ cum semine per traducem à pa-
rentibus, sine tamen ullâ Parentum animæ diminutione, sicuti lu-
men de lumine accenditur salvâ manente luminis essentiâ.

LXII.

Modum verò quod attinet, & an à Matre potius propagetur
anima, quàm à Patre, uti quidam volunt, fatemur ingenuè nobis
illum esse incognitum, & cum Scalig. dicimus Ex. 307. f. 29. Ultério-
rem disquisitionem morosi atq; sat agentis animi esse. Humanæ enim
sapientiæ pars est, quædam æquo animo nescire velle.

LXIII.

Dùm ergò animam per traducem propagari contendimus, cras-
sum illud *μὲν εἰς τὴν ψυχῶσιν* Platonica figmentum propriâ futilitate
concidit, nec est, ut oleum & operam insumamus in illius resu-
tatione.

LXIV.

Vt & illud Averrois amandamus, qui statuebat unam numero
animam rationalem esse in omnibus hominibus (nam quod non una
sit specie, de hoc nunquam controversum est) cui se opponit Pererius
lib. 6. c. 23. Et hæc de anima rationali in genere dicta sunt.

LXV.

Restat nunc ut *διωκόμεναι*, id est, facultates animæ nostræ pau-
cis contemplemur, quæ duæ sunt, Intellectus & voluntas. Nam licet
anima nostra quoad propriam essentiã simplex sit, & indivisi-

C

bilis

bilis, nihilominus tamen ratione diversarum ejus operationum & objecti, distinctio illa juxta potentias in scholis Philosophicis recepta est.

LXVI.

Intellectum definimus facultatem animæ rationalis, res intelligibiles intelligentem, percipientem, atq; judicantem.

LXVII.

Objectum intellectus est τὸ Νοητὸν sive intelligibile, tam singulare quam universale sub se comprehendens. Circa hoc autem duæ potissimum sese dubitationes offerunt.

LXVIII.

Prima est an singularia possint cognosci ab intellectu? Negativa placet Philopono & Alexandro lib. 3. de An. c. 18. Themistio ibidem: Mirand lib. 33. de Evers. certam. f. 13. & alijs, sic ratiocinantibus. 1. Philosophus passim intellectui universalialia, sensib. singularia adscribit. 2. Inter potentiam & objectum debet esse proportio. At inter immateriale, quale est intellectus, & inter materiale, qualia sunt singularia, nulla datur proportio.

LXIX.

At nobis affirmativa verisimilior videtur; ut & multis Peripateticæ Philosophiæ sectatoribus alijs ob hanc potissimum rationem; quia Arist. 1. Metaph. 2. ait, maximè universalialia esse difficilia cognitu, quia sunt remota à sensibus, si igitur esse remotum à sensu, facit aliquid difficile cognitu, & esse propinquum sensui, ut dicitur 1. post. t. 5. reddit facile cognitu, cum singulare sit propinquissimum sensui, erit maximè & primò notum nobis. Posset hæc nostra assertio pluribus rationibus stabiliri, sed non est hujus loci.

LXX.

Ad refutanda breviter argumenta dicimus, distinguendum esse inter objectum commune quod tam singularibus, quam universalibus competit; & proprium, quod tantum universalibus; & hæc ad primum. Ad secundum dicimus, proportionem non impedire, quo

mi-

minus singularia intelligantur, imò dicimus immateriale posse
teriale intelligere, sicut Deus intelligit omnia singularia.

LXXI.

Altera *ἀπορία* est, quâ dubitatur nùm universale, vel sin-
gulare primò cognoscatur ab intellectu? Thomas 1. part. quest. 86.
art. 1. non singulare sed universale statuit cuius patrocinium suscipit
Iavellus lib. 7. Metaph. quest. 16. art. 1.

LXXII.

Contraria sententia magis probatur, ut & Scalig. Ex 307. s. 21.
& Zab. lib. de ord. intell. c. 5. pro declaratione controversia notanda
est distinctio illa, quâ distinguimus cognitionem in confusam & di-
stinctam. Confusâ cognoscimus singularia, distinctâ uniuersalia.

LXXIII.

Subdividitur intellectus pro diversitate modi intelligendi in
agentem & patientem. Hic *πᾶσι* in se nihil inscriptum habens
omnium rerum formas & species recipit: Ille verò species à patibili
intellectu receptas actu intelligi facit.

LXXIII.

Sciendum autem hîc, nos non ponere distinctionem quandam
realem, ita ut alius sit intellectus agens secundum substantiam à pa-
tiente; sed distinctionem hanc provenire ex diverso tantum modo o-
perandi. Nihil enim impedit in rebus incorporeis unum & idem a-
gentis & patientis officium obtinere.

LXXIV.

Manifestum hinc est, egregiè hallucinari illos qui pro intelle-
ctu agente substantiam separatam, ut Avic. 9. Metaph. c. 4. aut ipsum
Deum introducunt, ut Alexander de intellectu agente.

LXXVI.

At mirum forsan cuidam videbitur quod intellectui passionem
adscribamus, cum sit immaterialis, & passio ex materiâ tantum sit
& de illa predicari possit. Verum ille statim mirari desinet, si intelle-
xerit, quo modo passionem hoc loco intellectam velimus, nimirum

ita quod in potentiâ ad aliquid recipit illud ad quod erat in potentiâ, & hoc modo rectissimè attribuimus intellectui.

LXXVII.

Intellectus agens juxta diversas operationes suas dividitur in simplicium apprehensionem, quâ simplices rerum apprehendit ac dijudicat notiones, compositionem, quâ res plures colligit, vel disjungit. Et δίαλογος sive Discursum, qui vel ex compositis vel diversis demum ratiocinatur.

LXXVIII.

Habetur apud Philosophum 3. de Ani. T. 70. alia intellectus divisio in Theoricum & Practicum. Θεωρητικὸν nominat qui tantum intelligit & ratiocinatur propter cognitionem, unde ejus finis est tantum scire quid nimirum verum, quid falsum sit. Πρακτικὸν verò qui ratiocinatur propter opus, ut nimirum efficiat id, quod sibi videtur bonum.

LXXIX.

Circa hanc igitur divisionem non immeritò quæri potest, an illa sit realis, vel rationis; & an intellectus practicus differat à voluntate? Posterius asserit Thomas parte, 1. quæst. 79. Art. 11. quod nimirum rationalis tantum distinctio ponenda sit, intellectusq; practicus à voluntate plurimum differat.

LXXX.

Contraria verò sententia magis probatur Peripateticis, qui intellectum practicum nihil aliud quàm voluntatem esse dicunt. Cui enim conveniunt proprietates voluntatis, illud à voluntate realiter non differt. At intellectui practico præter alias operationes etiam hæc convenit, quæ est propria voluntatis videlicet persecutio vel fuga. Idem ex Aristotele colligitur, qui in declaratione intellectus practici acquiescit.

LXXXI.

Practicum intellectum à voluntate nihil differre jam satis superq; audivimus, restat nunc ut videamus an speculativus intellectus

à vo-

à voluntate differat. Negativam tuetur Durandus, 1. sent. dist. 3. quest. 4. sed falsò.

LXXXII.

Nos affirmativam tanquam veritati magis consentaneam cum plerisque sanioribus Philosophis & Peripateticis defendemus. 1. Actus diversi indicant diversas potentias. At aliud est vñōis, aliud βέλησις. Ergò. 2. Aliud est verum quod intellectui subijcitur, aliud bonum, quod voluntati: 3. potentia motiva est diversa ab ea qua movetur. Voluntas movet intellectum, & intellectus dirigit voluntatem.

LXXXIII.

Voluntas est anima rationalis vis, quã homo ea qua ab intellectu apprehensa & judicata fuere, vel eligit, vel averfatur.

LXXXIV.

Objectum voluntatis est bonum & malum, & inde actiones duæ Velle & Nolle. Vult & intelligit ea, qua ratio, sive intellectus tanquam bona, approbat. Non vult & fugit, qua intellectus tanquam mala improbat.

LXXXV.

Cernitur hinc, hominem esse liberrimum agens, & habere liberum arbitrium in rebus politicis, non verò spiritualibus, aliàs nihil homo differret à brutis, qua semper uno & eodem modo agunt.

LXXXVI.

Tandem nobilis illa questio paucis tangenda, quã queritur, utra facultas sit nobilior, intellectus an voluntas? & certè per plures sunt utriusq; sententia Fautores & Patroni.

LXXXVII.

Voluntatem intellectu nobiliorem esse, non pauci sunt qui affirmant, utpote Scotus in 4. dist. 49. quest. 4. Alexander Alensis 3. par. quest. 80. Memb. 1. Albertus Magnus in 1. dist. 1. quest. 14. Bonaventura: Gabriel Biel & alij. Nec desunt his rationes quibus hanc suam sententiam probant, quas brevitate victi non recensemus.

LXXXVIII.

Contraria verò sententia, quod nimirum intellectus sit præferendus voluntati, itidem non paucos habet Patronos: verior iudicatur ob validissimas rationes, quibus constringere potest Adversarios. 1. Quia habitus intellectus nobiliores sunt habitibus voluntatis uti pluribus demonstrat Pererius lib. 1. Phys. cap. 4. 2. Movens dignius est eo, quod movetur. At Intellectus est movens, quia movet voluntatem; nihil enim nisi cognitum volumus, & ignoti nulla cupido est. 3. Verum bono est simpliciter præstantius, quia divinius aliquid est & magis abstractum.

LXXXIX.

Pro determinatione hujus controversiæ paucis notandum, quod hæc duæ facultates dupliciter considerari possint; uno modo per se, & sic Intellectus per se & simpliciter dignior est voluntate, altero respectivè, & sic de utraq; facultate nihil certi definire possumus. Nam modo voluntas, prout hoc, vel illud respicit, modo intellectus præstantior esse videtur. Sed satis de his, ne falcem nostram Physicam in Ethicorum messem mittamus.

XC.

Et hæc habuimus, quæ de animâ rationali pauculis Thesisibus includere voluimus. Quod superest, Deo ter optimo maximo immortalis agimus & habemus gratias, qui nobis tam splendidum animæ rationalis donum concessit, quo non tantum à brutis differimus, sed etiam ad altiora aspiramus, is suam nobis largiatur gratiam, ut tantum ad gloriam nominis ipsius hoc tam præstantissimo dono utamur, cui etiam sit laus, honor & gloria in infinita secula.

SOLI DEO GLORIA.

AD
SYMPATRIOTAM, ET
AMICVM SVVM MELLITVM,
Dn. ERASMV M ZOL-
NERVM,

*Sacrarum literarum & Philosophiæ stu-
diis deditum,*

De

Animâ rationali publico certa-
mine luctantem.

Æpe adeo subiit dubiam miratio mentem,
Nosseq; non raro mens animusq; fuit:
Cur toties varia librorum indagine sepius
Protraheres, lychno pervigilante, diem!
Scilicet in Musas, quo flagras, ardor honestus,
Atq; tui concors nominis ansa, jubent.
Arcanos Sophiæ nodos de ponte cathedræ
Contortos dubijs exsoluisse plicis.
Aggredere hoc, pro Marte tuo proq; in dole Musæ,
Quam colis, invicto robore mentis, opus.
Atq; Tui exemplum Genitoris ERASME secutus,
Pieridum donis svavibus usq; vige.
Usque adeo pulchrum est, vestigia nota priorum.
Et legere, & summâ non sine laude sequi!
Nec minus ingenuum est, titulos virtutis avitæ
(Quâ pote) constitui nobiliore loco.

*Non moris, sed amoris ergo deproperabat Iohannes
V Wilkofer, Ratisbonensis.*

STIMP...
DA...

...

...

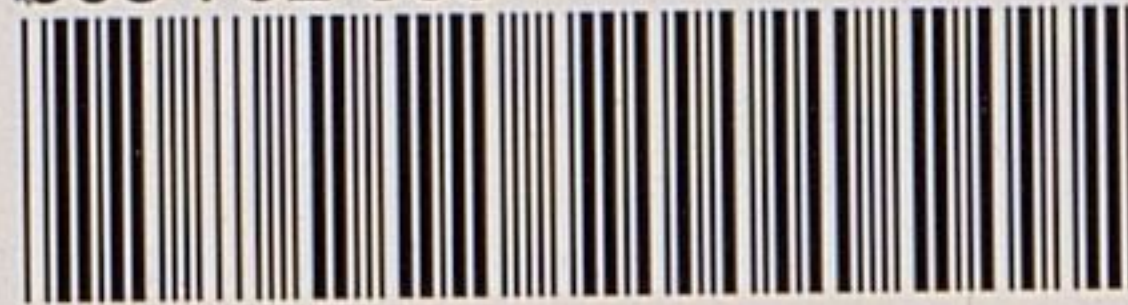
...

ULB Halle

3

.003 792 609

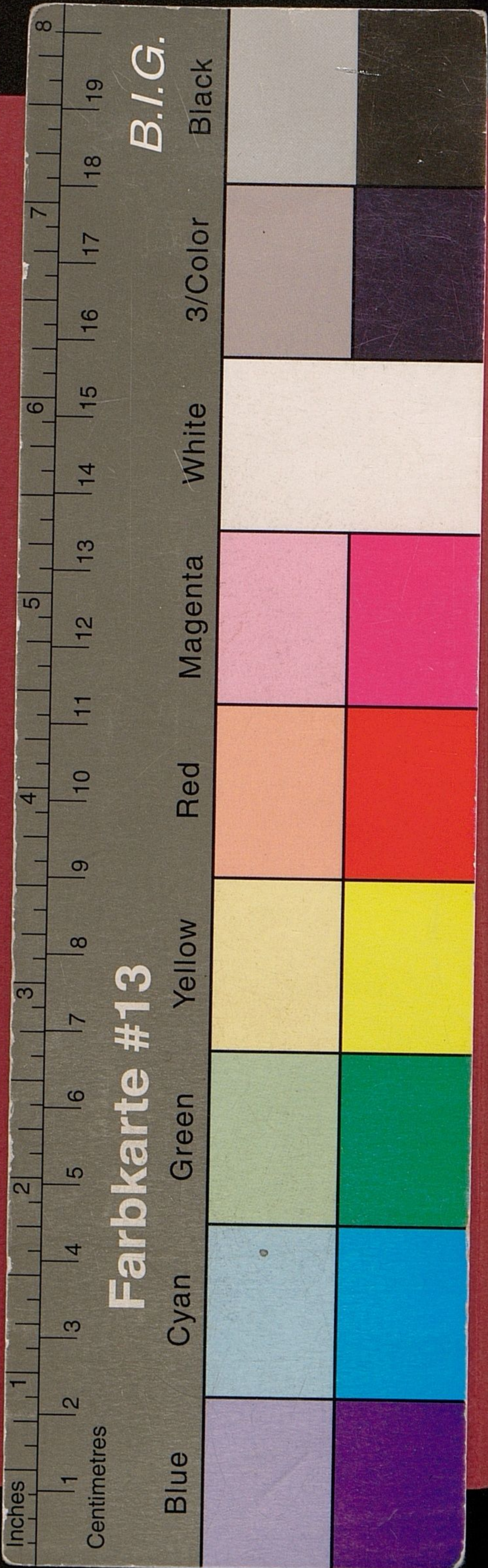

05 A 2401

VDTF

DISPUTATIO
De
ANIMA RATIONALI
Deo ducente & docente
Consensu amplissimi collegij Philosophici in inclytâ VVitebergensium Academia publicè proposita.
PRÆSIDE
M. ANDREA HAFNERO,
Ratisponensi
RESPONDENTE
ERASMO ZOLNERO
RATISPONENSI
Habebitur disputat. ad 1. Mart. in Auditorio Majore Theologorum horis à sextâ matutinis.
WITEBERGÆ,
Typis Martini Henckelij, Anno Christi
M. DC. VI.